

אומן בבשר

יוני בר-לב

שמחת תורה. כולם רוקדים בבית הכנסת הקטן, ואני עם הספר תורה במרכז רוקד לעצמי. כתבו שאנ"ש באומן (בניגוד לשאר ריקודים) בשמחת תורה לא היו רוקדים במעגלים, רק לבד עם הספרי תורה. אני מצרף את זה להנהגה נוספת המסורה לאנ"ש, שבפורים שותים לשכרה אבל לא בשמחת תורה. בלי יין ובלי אנשים, רק הגוף שלך והיא – התורה, רק לרקוד. הגוף של הדברים, המשכן של התוך, דיבר אלי השנה.

כולנו, ואני מתכוון לאנשים, או לפחות רובנו, מנסים, משתדלים, גם אם לא רוצים, לצאת מגדרנו, כך או אחרת. האנוש, אם אפשר לומר כך סתם, הינו יותר ממה שהוא, ההצגה שלו, הפוזה שלו, הסטייל שלו. לעומת זאת, מקומות הם לא כך, מה שיש זה מה שיש. אורך רוחב גבולות זהו. כבר אמרו חז"ל שחן המקום על יושביו, למקום אין אחריות במקרה של אבידה או גניבה.

אומן לא התאפרה לכבודי ולא לכבודו של אף אחד. נסעתי אליה לראש השנה, להיות אצל רבי נחמן שלה, והשנה אומן נכנסה לי בבשר. היא כאבה לי בעצמות, היא דקרה אותי עוד ועוד, וכל דקירה קורעת ממני את כל הרושם המתוק והרומנטי שהיה לי איתה. כל מה שהיה בעיניי סמל לכח האדיר של המשיכה לברסלב, של עומק הנפש ורוחב היריעה שארג הרב נחמן לפני מאתיים שנה והצליח למשוך אליו את כל הגיוון הזה, הפך את פניו לרוח רפאים מעוררת חלחלה ובחילה. החיוכים בין כולם הפכו לנכלוליים, הצעקות קורעות הלב לצווחות מפלצתיות, האחוה להמוניות, והשפיצים בנעליים לסתם שפיצים (חדים ומכאיבים) בנעליים.

הרב נחמן דיבר על כך שלפעמים הקב"ה בעצמו מסתתר בתוך המניעה, ואכן כל שנה מתעורר הספק אם לנסוע לראש השנה, והדחיפות, והזוהמה, והבלאגן... ונוסעים ופוף, הכל נעלם, הציון הקדוש מחכה לי להתרפקות, להשתטחות, לדמעות לחיבוקים לרעד, ככה הצטברו לי החוויות עד כה. הפעם הזו, אחרי שנה שבה האמת קיבלה זוית חדה, אומן לא תחליף תפקיד, היא תתנפץ אלי ועלי יותר חזק מכולם. הפעם היתה אומן המניעה בעצמה.

אז (אוי) מה היה לנו? צידנית האוכל שלא הגיעה איתנו לקייב, כל החבר'ה שהסתובבו עם התיקים בלי שינה ומקום להרגע מהנסיעה כי לא מצאו את הדירה,

הגשם, הקור, הבוץ, כל אלה ועוד, לא נורא במיוחד, אבל כשהתישבנו בערב הראשון לאכול וצביקה קיבל את הקערה הגדולה של מרק פטריות רותח על עצמו (בלי הקערה), היה רושם של דין קשה. הבהלה, הזוועה, הבשר החרוך, הריצה למרפאה, האוקראיני שלא הבין לאן להסיע אותנו, המשטרה שעצרה אותו בדרך, וכו'.

ישבנו מאוחר בלילה לאחר שצביקה כבר היה מטופל במרפאה המומים ורצוצים. הדין, המסדרון שהולכים בו לקראת הכרעה, היה קשה. הקירות סוגרים, התאורה מאיימת, והסוף נראה סופי מתמיד. אומן בשלב זה היתה ההפרעה שבינינו לבין צביקה, בינינו לבין תקשורת והבנה וקיום, שכמו צביקה סבלו מכוויות בדרגה הקשה.

שנה שעברה היה שמח. כל ארוחה היתה גדושת אורחים, רווית אלכוהול, עליזה ומזמרת, וצוחקת להתפקע. הפעם, האורחים עזבו תמיד לפני שסיימנו, האויר היה קשה, המילים היו קשות, הבידוד סגר עלינו, הרגשתי כמו מצורע, או שכל העולם הם מצורעים, ורק אני לא, ואין באמת הבדל.

אומן נכנסה לי בבשר. הבוץ מילא את העורקים, ובמח דחפו המחשבות זו את זו כמו שמנסים להגיע אל הציון. אין לי כוונות ואין לי רעיונות, אין לי עין טובה, ואין לי עין רעה, אין לי עיניים בכלל, וגם לא ידיים, ואין לי גוף לחבק, אין לי כלום. שכני לחדר לא מצליח לנשום, ונשמע כמחרחר למוות בין שברי המיטה שקורסת פעם אחר פעם. כל האלרגיות מתעוררות לאנשים מסביב והעיניים אדומות מסיבות נפולות.

בתוך החבורה שלנו כבר אמר לי מישהו שהשנה קשה לו, והציניות שבחבורה מכה בו, ואיפה שנה שעברה...

אבל אין שנה שעברה, נוסטלגיה לא משחקת אצלנו, כי כשבאים למקום (והשנה זה קרה שבאנו יותר לאומן מאשר לראש השנה) המקום קובע ולא הזמן, ואומן קבעה בשבילנו השנה חוקים אחרים.

השנה נחתכה תודעת אומן שלי בסכין קצבים, והקצוות נצרבו עמוק פנימה. ישנו הציון הקדוש, הנחמה שאינה מושגת, ישנו הקלויז שלא מפסיק להדהים, וישנו הציבור, שמשמר את הפלא שניצח וינצח גמר ויגמור. ויש גם את העיר אומן, זו ששרים לה כל הדרך, 'אומן אומן ראש השנה'. הפעם הבנתי שאין זו קרקע להתרחשות בלבד, אלא קרקע עולם היא. מקום, חיוניות, שפה.

אומן צעקה לי בקול שהלך מסוף העולם ועד סופו, תכיר אותי, זו אני, דע אותי. מי את? מה את? רדי לי מהוריד, את בסך הכל הרצפה של הציון, של הקלויז, של חסידי ברסלב! הו לא גבר, אני זו שרועדת תחתיתך, תהיה בתוכי כמו הרב נחמן שאתה כל כך אוהב, ואל תדרוך עלי.

כפות הרגליים של צביקה, שקיבלו את עיקר האש (הוא הוריד נעליים דקות לפני הארוע) לא דורכות עכשיו על שום דבר, הן חבושות היטב ונחות על המיטה. מבחינתו הוא טוהר. ('אתה נראה ממש מוטרד, מצטער שהרסתי לך את החג רוני').

בשבת שלאחר החג, הלכנו לטייל קצת, לא רחוק מידי. רצינו לבקר בבית העלמין היהודי החדש והישן. הישן היה נגיש, החדש נעול. נכנסנו בדרך לחורשה נטועה עצים מסודרים שורות שורות, נזכרים בכל סיפורי השואה, 'הוציאו אותם ליער ופשוט ירו בהם', בכלל השואה צפה כל הזמן בשיחות. שורות שורות של עצים. נזכרתי באיזה סרט שבו הנדון למוות מובל בינות לשורות עצים למעבה החורש כדי להירות שם 'כמו חיה טפשה' – כך קבל אותו יהודי בסרט. בסרט, המצלמה – היא עיני הגיבור – עולה מידי פעם ומתבוננת אל השמיים, מאין יבוא העזר. אני מסתכל למעלה, והשמיים אפורים, דהויים, תוריד את הפרצוף שלך לפני שאתה נכנס באיזה עץ. ומאחורי החורש, נפתחים לפנינו כרי דשא גדולים ורחבים ככל שהעין יכולה להביט. הכל בגדול כמו שאפשר רק בחו"ל, עליות ומורדות של דשא ואגם גדול עם אדוות קטנות. איפה הם, אם כן, עלמי ועלמות אומן שירצדו על המסך הזה במשובת נעורים, בחדווה נטולת דאגות? בעיניי אין כאן חדווה. מידי כמה עצים פוגשים באחד שמרכז תחתיו שלל בקבוקים ריקים של אלכוהול, רובם מנופצים, ואין מחריד אותם מאסיפתם.

כשהמקום באמת מדבר איתך אזי הוא מדבר איתך בשפה משלו, אפשר לקרוא לה שפה מקומית. אם אתה רוצה להיות שם אתה חייב להיכנע לה. עפר באוזניך, אבנים מתגלגלות במורד הגרון, והלשון מלחכת חצץ. השנה אומן גילתה לי שהכל פיקטיבי. אין באומן שום דבר בעצם. לא רק אי וודאות בדרך אליה, זו שמחכה להפתעה הצפויה של 'אשרינו מה טוב חלקינו שזכינו להתקרב לרבינו', אלא וודאות בכך שאין בה כלום. היא עומדת לעצמה, לא מקבלת אותך, הזר, העולה לרגל, שקנה חוויה בעבור חופן דולרים ורק מחכה למימושה. אם אתה רוצה שיקרה משהו, שיהיה משהו, אתה חייב להיות פעיל, חייב לעשות את זה, להתחיל הכל מהתחלה. תגשש כמו עיור, תתמתח כמו חיגר, אחוז בשיניים כמו גידם, תתפלש באומן האדמה כאילו שהיא שלך, תאמין שהיא שלך. כי תכל'ס מה ליהודי שכמוני ולחתיכת ארץ? מה יש למקום להציע לי? יותר מזה, מה יש לי להציע לה? מה הקשר ביננו לכל הרוחות (אליהן כנראה אני שייך יותר, גם אליבא דידי, וגם לרצונם של המתנגדים לי)? איך ארחוש עליה מבלי לדרוס אותה?

בואי ארץ, כסי אותי. אעלם בתוכך תחת שמיך האפורים. כמו שמיכה, כמו שינה פי תהום, כמו מצבה. את קבר פתוח, רק צריך להבחין בך. להיכנס אלייך זה לבחור בחיים.